

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д.пс.н. Соня Карабельова

на дисертационния труд на тема: „Личностни и професионални измерения на участието във виртуалните социални мрежи“

автор: Момчил Киряков – Катедра по Обща, експериментална и генетична психология, ФФ, СУ „Св. Кл. Охридски“

М. Киряков е завършил бакалавърска степен по Психология и магистърска степен по Трудови пазари и развитие на човешките ресурси към СУ „Св. Кл. Охридски“. От 2012 г. е редовен докторант по Диференциална психология към катедрата по Обща, експериментална и генетична психология, ФФ, СУ „Св. Кл. Охридски“.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е ориентиран към проучване на социално значим и актуален проблем, свързан с все по-интензивното използване на социалните мрежи в Интернет пространството и техния ефект върху личността.

Изключително бързото развитие на информационните технологии улеснява употребата на Интернет и води до увеличаване на броя на членската маса на най-разпространените сайтове, които играят роля на социални мрежи. Темата

дисертацията е актуална и значима от психологическа гледна точка, тъй като човек не „просто членува във виртуалните социални мрежи, но и се променя в резултат на пребиваването си в тях“. Основният проблем, разработван в дисертацията, се отнася до взаимовръзките между личностните характеристики, поведението във виртуалните социални мрежи и резултатите от участието в тях върху личния живот на човека, а също така и до влиянието на участието във виртуална социална мрежа при вземането на решения в професионален контекст. Актуалността на тази тема е добре обоснована от докторанта. Заглавието на дисертационния труд напълно съответства на проучваните проблеми, а формулировката му описва обобщено тематичната рамка на проучването.

Дисертацията е разработена в рамките на 181 стандартни страници, като е структурирана в увод, две части – теоретична и емпирична, заключение, използвана литература и приложения. Цитираната библиография в дисертационния труд е релевантна на изследваната проблематика и включва 211 литературни източника, предимно на английски език, като голям процент от тях са публикувани след 2005 г.

Обемът на теоретичната част е общо от 80 страници, които са разпределени в четири глави, отнасящи се до теоретичните подходи и теоретичната рамка на изследването. Първа глава от тази част на разработката е посветена на характеристиките на Интернет като подходяща среда за различни форми на хедонична саморегулация - за търсене на нови усещания и опит, сваляне на задръжките, неавтентична емоционалност или хронично отлагане на задълженията. Втора глава представя компютърните игри от гледна точка на тяхната потенциална реалност за социална комуникация и в този смисъл възприемането им като прототип на съвременните социални мрежи. Описани са примери за това как игрите провокират реални обществени процеси и формират лидерски умения. В трета глава е направен обзор на теоретичните

и емпирични проучвания за виртуалните социални мрежи, чиято основна цел е създаване на профилна информация, която да бъде разглеждана и коментирана от други потребители и евентуално да инициира контакт. Специално внимание е отделено на трите групи теоретични направления при изследването на виртуалния човек: теории за филтрираните знаци; теории, свързани с перцепциите и опита, теории за междуличностна адаптация при използването на социалните мрежи – теория за обработка на социалната информация и „хиперличностния модел“. При последната теоретична група е описан и емпирично изведения конструкт „изместване на идентичността“. В тази глава също така се обръща внимание и на начините, по които се представят, възприемат и оценяват личностните характеристики във виртуалните социални мрежи. В последната глава на теоретичната част е направен обзор на професионалните измерения на виртуалните социални мрежи и по-конкретно на процеса на вземане на решения във виртуални екипи.

Обзорът на представените теоретични концепции за анализиранияте конструкти показва, че дисертантът познава подробно съществуващите схващания по изследваната проблематика. Теоретичната част на дисертацията по съдържание отговаря на изследователската тематика и представя схващания за същността на анализиранияте понятия и докладваните в литературата резултати за взаимовръзките между тях. Избраната структура на изложението показва подробно и задълбочено познаване на темата. Представеният анализ на теоретичния материал е индикатор за уменията на докторанта да проучва, анализира, обобщава и да прави изводи за ключовите за работата понятия. Забележките към тази част са чисто технически от гледна точка на употребата на някои термини и понятия.

Общото впечатление по отношение на теоретичния обзор е, че изложението е последователно от гледна точка на комбинаторното естествено наслагване във функционални модели, което обуславя

взаимовръзките между тях. От всичко представено в теоретичната част може да се направи заключението, че Момчил Киряков демонстрира изявен стремеж към задълбочаване на теоретичните знания и на уменията за синтезиране на конкретни и потенциално приложими идеи от обемен научно-изследователски материал.

Емпиричната част включва три глави, които съдържат теоретичната рамка, целта, задачите и методите на дисертационния труд. Целта, задачите и хипотезите са ясно и точно формулирани от гледна точка на връзките между анализирания конструкти. Значим принос към тази част на разработката е създаването на теоретичен модел на изследваните взаимозависимости.

Избраната методика съответства на целта и задачите на дисертационния труд. Използвани са четири въпросника, които позволяват събирането на данни за изследваните феномени. Въз основа на полуструктурирани интервюта са конструирани допълнително още две скали, една от тях със седем подскали, а другата – с четири. Събрани са и данни за социо-демографските характеристики на изследваните лица. Методиката е добре описана и представена в приложение. Инструментариумът е старателно подбран и релевантен на целите. Коректно е описана и процедурата на изследването.

Дисертантът е събрал данни за влиянието на голям брой фактори, които са част от планираната за проучване област.

Допълнително е проведено експериментално изследване за влиянието на социалната мрежа в процеса на вземане на професионални решения в икономически експеримент, близък до реална бизнес-среда. Важно е да се отбележи, че това също е основен принос на М. Киряков, тъй като рядко в психологическата изследователска практика у нас се провеждат подобни експерименти.

Прави впечатление широкият обхват на проучването, което създава условия за отчитане на влиянието на голяма част от

факторите, обуславящи проучваните явления и характера на връзките между тях. Като цяло дизайнът представя един амбициозен по замисъл и изпълнение теоретичен и експериментален проект. Контингентът и методите са коректно и подробно описани.

Получените резултати от емпиричното изследване заедно с направените обсъждания са представени общо върху 85 стандартни страници. Изложението на резултатите следва поставените задачи и описва проверката на формулираните хипотези. Осъществените статистически анализи са съответни на целите. Използвани са както описателни, така и дедуктивни статистически методи, които дават информация за каузалност. Резултатите са представени както в табличен вид, така и графично, като онагледяването е с добро качество. Прави впечатление изключително доброто познаване на статистическите методи, коректното им прилагане и описание.

Важно е да подчертая, че резултатите са описани и анализирани коректно на високо професионално ниво. М. Киряков добросъвестно отчита ограниченията на проведеното проучване, като предвижда потенциални възможности за неговото разширяване и задълбочаване, за да могат резултатите да бъдат генерализирани. В заключението на дисертационния труд са представени накратко най-значимите резултати, обсъдено е тяхното приложение в практиката и са разгледани ограниченията на проучването.

Много добро впечатление правят обобщенията и изводите от емпиричното изследване, които показват компетентността на Момчил Киряков да анализира и интерпретира резултати от емпирични психологически проучвания и да прави заключения за социалната практика. Всичко това е индикатор за подчертан изследователски интерес към разглежданата проблематика.

Единствената критична бележка се отнася до големия брой скали и въпросници, използвани в проучването, както и техния

самооценъчен характер, което може да допринесе за намаляване на мотивацията на респондентите за даване на по-точни отговори. Отчитам, разбира се, фактът, че те са необходими за обхващане на всички параметри на създадения модел.

Препоръките ми към разработката са предимно от техническо естество и не могат да се отразят на отличните ми впечатления от разработката. Ако трудът се предложи за печат, което убедено препоръчвам, вероятно ще бъде необходимо да се направят някои допълнения в анализа, които се отнасят до практическото приложение на резултатите от проучването.

Описаните приноси отговарят на реалните постижения на докторанта. Оригинален приносен момент е провеждането на интердисциплинарен икономико-психологически експеримент и анализа на резултатите от него.

Авторефератът отразява основните положения и постижения на дисертационния труд.

По темата на дисертацията са представени публикации, които адекватно отразяват основните изследователски постижения на дисертанта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Смятам, че представеният дисертационен труд представлява цялостно и актуално изследване в значима област на съвременната психология. Научните приноси са от методологичен, теоретичен и приложно-практичен характер. Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, успешно проведеното емпирично

изследване и професионалния теоретичен анализ на изследователските данни, предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на Момчил Киряков по професионално направление 3.2. Психология – Диференциална психология.

24.03.2015 г.

гр. София

РЕЦЕНЗЕНТ:

(доц.д.пс.н. С. Карабелъова)